

Nr 98.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån; given Stockholms slott den 11 februari 1938.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Albert Forslund.

Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 11 februari 1938.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIG-FORSS, MÖLLER, LEVINSON, ENGBERG, SKÖLD, NILSSON, QUENSEL, FORSLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Forslund:

I skrivelse den 30 september 1937 har vattenfallsstyrelsen framlagt förslag om inlösen av ett av Motala ströms kraftaktiebolag upptaget obligationslån.

Bihang till riksdagens protokoll 1938. 1 saml. Nr 98.

Till en början torde jag få erinra om att Kungl. Maj:t, sedan 1930 års riksdag (skrivelse nr 191) bifallit Kungl. Maj:ts i proposition nr 182 framställda förslag angående vissa med reglering av vattenavrinningen i Motala ström sammanhängande frågor m. m., genom beslut den 16 maj 1930 godkänt, bland annat, ett vid statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden den 7 mars 1930 fogat, mellan vattenfallsstyrelsen, å ena, samt direktören O. Torell, advokaten T. Setterberg och bankdirektören N. Brolén, å andra sidan, träffat avtal rörande överlåtelse av aktiemajoriteten i förenämnda bolag. För gäldande av de enligt avtalet uppkommande kostnaderna skulle erforderligt belopp tagas i anspråk av kraftverkens förnyelsefondsmedel.

Bolaget har enligt lånekontrakt den 6 februari 1929 med Östergötlands enskilda bank och Skandinaviska kreditaktiebolaget upplagt ett obligationslån å 3,600,000 kronor, löpande med 5 procents ränta och med skyldighet att amortera lånet under åren 1930—1954. Bolaget har emellertid rätt att från och med år 1939 öka den årliga amorteringen eller från och med den 15 februari 1939 på en gång återbetala hela den oguldna låneåterstoden, därvid uppsägning skall ske senast fyra månader förut hos Östergötlands enskilda bank.

I sin skrivelse har *vattenfallsstyrelsen* till en början meddelat, att för gäldande av de med förutnämnda aktieförvärv förenade kostnaderna tagits i anspråk ett belopp av 3,731,730 kronor.

Styrelsen har därefter anfört, att det med hänsyn till nu rådande ränteläge måste för staten såsom ägare av så gott som samtliga aktier i Motala ströms kraftaktiebolag vara en fördel att begagna sig av rätten till inlösen av bolagets obligationslån redan den 15 februari 1939. Det belopp, fortsätter styrelsen, som då skulle gäldas, utgjorde 2,769,000 kronor. Då betalningsterminen skulle infalla redan under budgetåret 1938/1939, hade vattenfallsstyrelsen velat redan nu anmäla denna fråga för Kungl. Maj:t.

I anslutning härtill föreslår vattenfallsstyrelsen, att medel till obligationslånets inlösen finge, liksom tidigare medel till inköpet av bolagets aktier, tagas ur kraftverkens förnyelsefonder. Dessa uppginge, meddelar styrelsen, vid slutet av år 1936 till 45,508,176 kronor 55 öre och kunde beräknas uppgå till omkring 55,000,000 kronor vid utgången av år 1938.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande den 13 november 1937 anfört:

Vattenfallsstyrelsens framlagda förslag innebär, att staten till Motala ströms kraftaktiebolag, vilket bolag äges av staten, utlämnar ett lån avsett att av bolaget användas till inlösen av ett av bolaget år 1929 upptaget obligationslån. Finansieringen av det av staten till bolaget utlämnade lånet avses härvid skola ske genom att erforderligt belopp, 2,769,000 kronor, av statens vattenfallsverks till kraftverkens förnyelsefond hänförliga likvida medel disponeras för ändamålet. De i bolaget investerade statsmedlen komma i så fall att uppgå till sammanlagt 6,500,730 kronor. Riksräkenskapsverket, som finner denna transaktion vara för staten ekonomiskt fördelaktig, vill för sin del tillstyrka, att disponibla likvida medel få på sätt styrelsen föreslagit disponeras för lån till nämnda aktiebolag.

Vid bifall till vattenfallsstyrelsens förslag komma praktiskt taget samtliga i bolaget såsom aktiekapital och lån investerade medel att utgöras av i vatten-

fallsstyrelsens räkenskaper bokförda statsmedel. Vid sådant förhållande vill riksräkenskapsverket ifrågasätta, huruvida icke tidpunkten kan vara inne att upplösa aktiebolaget samt införliva bolagets tillgångar med statens kraftverk. En dylik åtgärd behöver i redovisningshänseende icke föranleda annan ändring, än att tillgångsvärdena för kraftverken och till dem hänförliga inventarier m. m. i samband med inlösningsen av obligationslånet genom omföring från respektive konton för aktier och utlånta eller likvida medel ökas med belopp, svarande mot de i bolaget investerade medlen.

Med anledning av vad riksräkenskapsverket uttalat angående upplösning av Motala ströms kraftaktiebolag har *vattenfallsstyrelsen* i utlåtande den 11 januari 1938 anfört:

Ur formell synpunkt kan Motala ströms kraftbolag utan nämnvärd svårighet likvideras, sedan lånet blivit inlöst. Vattenfallsstyrelsen har emellertid i sitt yttrande av den 11 januari 1937 rörande statsrevisorernas berättelse påvisat, att det icke finnes något reellt skäl, som talar för ett frångående av den nuvarande förvaltningsformen, men att det ur många synpunkter är önskvärt att fortsätta med denna. Styrelsen tillåter sig här göra en sammanfattning av dessa synpunkter.

Utgifterna för styrelsearvoden i bolaget uppgå endast till omkring 2,000 kronor per år, och sådana arvoden utgå icke till de styrelseledamöter, som äro tjänstemän i vattenfallsverket.

Kraftverksdirektören vid Motala kraftverk, som jämväl är verkställande direktör i Motala ströms kraftaktiebolag, tillser, att samarbetet mellan de båda företagen ordnas på bästa sätt.

Bolagets distribution är av annan art än vattenfallsstyrelsens och i stor omfattning inriktad på detaljdistribution, varav följer, att dess arbetssätt och dess taxor måste avvika från vattenfallsstyrelsens.

Bolaget driver vid sidan av distributionen även installationsrörelse och kan genom att utnyttja samma personal ömsom för driften, ömsom för installationsarbetena, åstadkomma viss besparing gentemot det fall, att installationsarbetena nedläggas, vilket blir en oundgänglig följd, om bolaget upplöses. Installationsrörelsen underlättar även den propaganda, som bedrivs för en intensifierad elektrifiering.

För vattenfallsstyrelsen är det av stort intresse att själv förvärva erfarenhet om de resultat, som kunna ernås med hänsyn till strömkonsumtion, strömpris och räntabilitet, då kraftproducenten själv handhar rörelsen ända fram till detaljabonnenterna.

Till bolaget hör en icke obetydlig fastighetsrörelse i Borensberg, som vattenfallsstyrelsen icke lyckats avveckla på en gång. Under den fria förvaltningsform, som nu följes, har emellertid denna fastighetsrörelse vid Borensberg utvecklats mycket gynnsamt. Till fastighetsrörelsen hör vattenlednings- och avloppsnät, som bör överlämnas till Borensberg, när samhället nått sådan storlek och styrka, att det självt kan övertaga dessa anläggningar.

Bolaget har sedan gammalt ägt en del kvarnar, av vilka en sålts, en utarrenderats men en fortfarande drives av bolaget. Av dessa kan den ena kvarnen icke utan väsentlig olägenhet säljas, emedan den är belägen i strömmen strax ovanför Näs kraftstation. Till den andra kvarnen har icke hittills funnits någon lämplig köpare.

Under uttalande att en likvidation sålunda icke skulle medföra någon fördel men däremot bestämda olägenheter och förluster, vilket, framhåller styrelsen, riksräkenskapsverket sannolikt icke varit i tillfälle att bedöma, hem-

ställer styrelsen, att riksräkenskapsverkets uttalande i fråga om bolagets eventuella avveckling icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Beträffande villkoren för det ifrågasatta lånet till kraftbolaget har *vattenfallsstyrelsen* i promemoria den 28 januari 1938 anfört:

Det nuvarande lånet har förräntats efter 5 procent. Summan av ränta och amortering har utgjort omkring 255,000 kronor per år, och sedan lånet den 15 februari 1937 nedamorterats från ursprungligen 3.6 miljoner kronor till 2.88 miljoner kronor, har räntebeloppet för år 1937 nedgått till 144,000 kronor och amorteringsbeloppet stigit till 111,000 kronor.

Styrelsen erhåller under innevarande budgetår från riksgäldskontoret å däri insatta medel en ränta av 3.6 procent, vilken väntas nedgå ned emot 3.0 å 3.5 procent. Om kraftbolaget upptog ett nytt 10-årigt obligationslån i öppna marknaden, skulle sannolikt detta kunna erhållas till 3.25 å 3.5 procent ränta. Med hänsyn till dessa omständigheter synes räntefoten kunna fastställas till 3.5 procent. Amorteringsbeloppet bör fastställas till minst 150,000, högst 300,000 kronor per år.

Kraftaktiebolaget borde alltså erhålla från och med den 15 februari 1939 ett 10-årigt lån ur vattenfallsstyrelsens förnyelsefonder av 2,769,000 kronor, att förräntas efter 3.5 procent med räntebetalning halvårsvis i efterskott den 30 juni och den 30 december, med amortering den 30 december varje år med minst 150,000 kronor, högst 300,000 kronor.

För staten såsom ägare av så gott som samtliga aktier i Motala ströms kraftaktiebolag är det, såsom vattenfallsstyrelsen framhållit, med hänsyn till det för närvarande rådande låga ränteläget ekonomiskt fördelaktigt, att bolaget sättes i stånd att inlösa sitt med 5 procents ränta löpande obligationslån av år 1929. I likhet med riksräkenskapsverket anser jag mig därför böra tillstyrka vattenfallsstyrelsens förslag, att staten tillhandahåller bolaget erforderliga medel för inlösen av obligationslånet, vilket kan ske tidigast den 15 februari 1939. Det för ändamålet erforderliga beloppet, 2,769,000 kronor, torde i enlighet med vattenfallsstyrelsens av riksräkenskapsverket biträdda förslag få utgå såsom lån och finansieringen ske genom disponerande av till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till statens vattenfallsverks förnyelsefond. För lånets erhållande synas i huvudsak böra föreskrivas de av vattenfallsstyrelsen föreslagna villkoren.

Med hänsyn till att efter en inlösen av bolagets obligationslån praktiskt taget samtliga i bolaget såsom aktiekapital och lån investerade medel skulle utgöras av i vattenfallsstyrelsens räkenskaper bokförda statsmedel har riksräkenskapsverket ifrågasatt, att bolaget i samband med obligationslånets inlösen skulle träda i likvidation och bolagets tillgångar införlivas med statens kraftverk. I samband med statsmakternas beslut om statens övertagande av aktiemajoriteten i bolaget förutsattes också, att bolaget skulle upplösas och dess egendom införlivas med statens tillgångar, då en avveckling på antagbara villkor kunde ske av sådana verksamhetsgrenar, vilka måste betraktas såsom främmande för vattenfallsverkets uppgift. Ehuru vissa skäl kunna tala för en dylik åtgärd, har jag med hänsyn till, bland annat, vad vattenfallsstyrelsen anfört rörande de olägenheter och förluster, som en likvidering

av bolaget för närvarande skulle medföra för statsverket, ävensom det förhållandet att nu berörda fråga i anledning av uttalande av riksdagens år 1936 församlade revisorer varit föremål för behandling av riksdagen men icke föranlett något särskilt uttalande från riksdagens sida, emellerid icke ansett mig böra för närvarande framlägga förslag i av riksräkenskapsverket ifrågasatt riktning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att Motala ströms kraftaktiebolag må för inlösen av återstående del, 2,769,000 kronor, av ett av bolaget upptaget obligationslån av år 1929 erhålla ett lån å sagda belopp under villkor, som Kungl. Maj:t äger bestämma, samt att för utgivande av detta lån må disponeras till vattenfallsstyrelsens förfogande stående likvida medel, som uppkommit genom avsättningar till statens vattenfallsverks förnyelsefond.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnar, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlätas till riksdagen.

Ur protokollet:

A. C. F. v. Krusenstierna.
